

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (1), 294-320

Geliş Tarihi: 11.12.2023 Kabul Tarihi: 23.05.2024

Yayın: 2024 Yayın Tarihi: 31.05.2024

<https://doi.org/10.30561/sinopUSD.1403285>

<https://dergipark.org.tr/sinopUSD>

GÖZÜN İŞLEVSEL DÖNÜŞÜMÜNÜN ANALİZİ

İbrahim Emre GÜNAY*

Öz

Teknolojik gelişmeler doğrultusunda iletişim sistemleri insanın görme biçimi ve bu biçim üzerinde şekillenen düşünsel yapısında oldukça etkilidir. İmaj teknik hale gelmiştir ve insanın bakışı da mekanikleşmiştir. Yeni görme biçimleri insan yaşamının tüm alanlarında düşünsel olarak dönüştürücü bir etkiye sahip olmuştur. Modern görsel kültür yeni bir görsel temsil ve algı modeli olarak perspektifle başlamıştır ve fotoğraf, televizyon, bilgisayar temelli teknolojiler ve günümüzde yapay zekâ ve büyük veri gibi yenilikler insanın görme biçimleri ve düşünsel dünyalarında etkin unsurlar haline gelmişlerdir. 19. yüzyıldan sonra İletişim ağlarının gelişmesi ve dijitalleşmesiyle enformasyonun yoğunluğu ve hızı insanın algısında gözü ön plana çıkararak, insanı gözü üzerinden dönüştürmektedir. Bu dönüşüm insanın görme biçimini kontrol altına alarak rasyonelleştirmekte ve tüketim düzeniyle bütünleştirmektedir. Günümüzde sistem insanları gözü merkeze alarak göstergeler üzerinden algısal ve düşünsel olarak kendine uyumlandırmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızda görmenin biçimleri ya da rasyonelleşmesi perspektif ve optik üzerinden, sonrasında ağlar üzerinden anlatılmaya ayrıca tüketim düzeninde gözün nasıl kontrol altına alınarak üzerinde iktidar kurulduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Araştırmamız nitel bir yaklaşımla ve doküman analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmamız hem ülkemizdeki düşünsel çalışmaların kuramsal birikimine hem de iletişim teknolojilerinin gelişimi temelinde insanın gözün merkezde olduğu görme biçimleri üzerinden nasıl algısal ve düşünsel olarak sistemle uyumlu bir şekilde dönüştüğüyle ilgili literatüre katkıda bulunmayı hedeflemektedir. İnsanın sistemle uyumlu bir şekilde dönüşümünün göz üzerinden açıklanmaya çalışılması çalışmayı önemli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Ağlar, Göz, Perspektif, Optik, Tüketim Toplumu

Analysis of the Functional Transformation of the Eye

Abstract

In line with technological developments, communication systems are very effective in shaping people's perspectives and their intellectual structure. The image has become technical, and the human gaze has become mechanical. New ways of seeing have had an intellectually transformative effect on all areas of human life. Modern visual culture started with perspective as a new model of visual representation and perception, and innovations

* Öğr. Gör. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, ibrahimemregunay@gmail.com.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0657-8164>

such as photography, television, computer-based technologies, and today, artificial intelligence and big data have become active elements in people's ways of seeing and intellectual worlds. With the development and digitalization of communication networks after the 19th century, the density and speed of information bring the eye to the forefront in human perception and transforming humans through their eyes. This transformation takes control of people's ways of seeing, rationalizes it, and integrates it with the consumption pattern. Today, the system adapts people perceptually and intellectually through indicators, focusing on the eyes. In this context, in our study, we will try to explain the forms or rationalization of vision through perspective and optics, and then through networks, and also show how power is established by controlling the eye in the consumption order. Our research was conducted with using a qualitative approach and document analysis method. Our study aims to contribute both to the theoretical accumulation of intellectual studies in our country and to the literature on how humans transform perceptually and intellectually in harmony with the system, based on the development of communication technologies, through forms of vision in which the eye is at the center. Trying to explain the transformation of humans in harmony with the system through the eye makes the study important.

Keywords: Digital Networks, Eye, Perspective, Optic, Consumer Society

Giriş

Fotoğraf ve televizyon yeni görme biçimlerinin oluşmasında öncü rol oynamıştır bu bağlamda devrimsel bir etki yaratmıştır çünkü sonraki teknolojik gelişmeler doğrultusunda imajın teknik hale gelmesiyle insanın bakışının mekanikleşmesinde önemli rol oynamışlardır. İletişim sistemleri başka bir deyişle görsel işitsel araçların gelişmeleri insanın görme biçimi ve bu temel üzerinde şekillenen düşünsel dünyası üzerinde oldukça etkilidir denilebilir. 20. yüzyılda ortaya çıkan ve teknik imajın temsilcileri olarak kabul edilen sinema, televizyon ve video gibi görsel-işitsel teknolojiler aracılığıyla, insan kendi gözünden farklı olan bakış açılarına sahip olmuştur. Fotoğraf ve televizyon 20. yüzyılın son çeyreğine kadar ışık tayfının optik dalga boylarına ve bakış açısına karşılık gelen analog medya biçimleriydi. Bilgisayar temelli algılayıcılar, ışın teknolojileri, tasarımlar, animasyonlar gibi yeni medya biçimleri ya da imge üretim teknolojileri yeni görme biçimleri üretmişlerdir ve gündelik yaşam başta olmak üzere insan hayatının tüm alanlarında etkili görselleştirme modelleri olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Ancak 1970'lerden başlayarak sürekli gelişme içinde olan internet temelli yapay zekâ ve büyük veri teknolojileri başlangıçtan günümüze önemli değişimler

geçirmişlerdir. Bu bağlamda görsellik kendini sonsuz bitlik elektronik matematik üzerinde konumlandırmaktadır ve gün geçtikçe kendi konumunu soyut görsel ve dilsel öğelerin tüketildiği sibernetik ve elektromanyetik bir alana kaydırmaktadır. Bu değişimin gücü insanın görme biçiminin dönüşmesinde görülmektedir. Fotoğraf, televizyon, bilgisayar temelli teknolojiler ve sonrasında yapay zekâ ve büyük veri gibi yenilikler insanın görme biçimlerini ve düşünsel dünyalarını kendi dönemlerinde belirli sınırlar dâhilinde dönüştürmüşlerdir ve insanı neo-kapitalist sistemin gerektirdiği doğrultuda irrasyonel tüketim düzenine eklemlenmiştir.

Avrupa'nın görsel kültür tarihinde Manet ile başlayan yeni bir görsel temsil ve algı modeli olarak perspektifsel uzam modern görsel kültürün oluşmasında başlangıç noktası olarak bir devrim yaratmıştır. Ancak bugün bu devrim hala geçerliliğini korumakla beraber perspektifsel uzam ve algının devamı niteliğinde önce fotoğraf ve sonrasında sinemayla yeni devrimsel biçimler ya da modelleri görmekteyiz. Burada görme biçimi teknolojiye bağlı olarak değişmektedir. Görme önceden belirlenmiş koşullar içinde ve belirli sınırlamaların olduğu bir yapıda gerçekleşmektedir. Görme eylemi insanın içinde yaşadığı dönemin koşullarından ayrı tutulamaz. Örneğin 19. yüzyılın sunduğu görme biçiminin 18. yüzyıldan farklılaşması teknolojik araçların değişimiyle önemli ölçüde ilgilidir. Stereoskop görme biçiminin değişmesiyle ilgili olarak optik teknolojisinin etkisi önemlidir (Crary, 2022, s. 22). Nitekim fotoğraf ve film gibi teknolojik gelişmelerin kökeninde optik alandaki gelişmeleri dışlamak mümkün değildir. 19. yüzyıl sonrası öznel görme modellerinin hâkimiyeti söz konusuysen, önceki dönemlerde öznel görme biçimlerinin kabul görmediğini belirtelim. 19. yüzyılda gerek ulaşım gerekse iletişim ağlarının gelişmesiyle tipografik ve görsel bilgi akışındaki yoğunlaşma ve hız insanın dünyayı algılamasını görme yetisi üzerinden dönüştürerek insanı bireyselleştirmiştir. Modernleşme sürecinin devamında 20. yüzyılda üretim ve tüketim odaklı rasyonel hegemonik yaklaşım insanı gören tüketici temelinde biçimlendirmiştir. İnsanın mutluluğunun göstergeler hiyerarşisi içinde ölçülebilir hale gelmesi gözü önemli bir pozisyona oturtmaktadır (Baudrillard, 2017).

Enformasyon yaşamın biçim almasında en önemli rolü oynamaktadır. Yaşamın rasyonelleşmesi ve sonucunda rasyonelleşmenin getirdiği kontrol, insanın görme biçimini görsel temsil üzerindeki dönüştürme gücü üzerinden değiştirmektedir ve sisteme adapte etmektedir. Başka bir deyişle bir tüketim nesnesi olarak göstergenin sürekli yeniden üretimi ya da içeriğinin sürekli işlemele maruz kalarak yeni anlamlarla yüklenmesiyle sağlanan dönüşüm, kendisinin de bir göstergeye dönüşmüş olan insanı algısal ve düşünsel olarak dönüştürmektedir.

17. ve 18. yüzyıla ait geometrik optikten 19. yüzyılın fizyolojik optiğine geçiş son derece önemlidir. Optik icatlarla birlikte farklı bilimsel alanlarda nesnel ve metotlu bir araştırma olanağı yakalanmıştır. Mikroskop sayesinde insanın gözünün tek başına göremeyeceği küçük canlılar keşfedilmiş ve insanın yaşamının daha olumlu geliştirilmesi yönünde yenilikler sağlanmıştır. Önceden yaşamda insanın çıplak gözle yakalayamayacağı şeyler insan merkezli tanrı bilimsel sistemle uzlaştırılmaya çalışılmıştır (Baker, 2011b, s. 227). İnsanın gözünün bilgisinin elde edilmesi rasyonelleşmenin bir gerekliliğidir. Elde edilecek bilgiyle insanın görmesinin normalizasyonu sağlanacak ve sınırları çizildikten sonra üzerinde sistemin istediği şekilde iktidar kurulabilecektir. Görme üzerinde kurulacak iktidar ise yeni rasyonel yaklaşımları ve teknolojik gelişmeleri de beraberinde getirecektir. Fenakistiskop ve stereoskop optik alanda görülen en önemli yeniliklerdir (Crary, 2022, s. 31). Bu yenilikler insanın bedeninde kurulması hedeflenen iktidar tekniği sonucu ortaya çıkmıştır başka bir deyişle bireyin görme yetisinin hesaplanabilir ve düzenlenebilir olarak sistemin koşullarıyla uyumlu bir şekilde yeniden üretilmesiyle ilgilidir. Görme ölçülebilir ve düzenlenebilir olarak kontrol edilebilmektedir. İmge üretimindeki rasyonelleşme ile görme yetisindeki düzenleme ya da normalleştirme birbirleriyle yakından ilişki içinde bütünsel olarak değerlendirilmelidir. Daha geniş açıdan değerlendirirsek imge ve görme arasındaki bağlantının gelişimi aslında insanın sistemle bütünleşmesi bağlamında yeniden üretimiyle ilgilidir. İnsan imgeler üzerinden denetlenmektedir. Bu denetlemenin esasında görmenin bir disipline dönüşmesi yatmaktadır. Görsel tüketim sistemleri içinde hapsedilen birey dikkatinin

yönlendirilmesiyle homojenleştirilmektedir. Algılama düşünme yerine görme duyusuyla gerçekleştirilmektedir. Gözlem ise belirli bir mekâna gönderme yapmayan, eş değerli uyarılardan oluşmaktadır. İç ve dış mekân ilişkileri sonlanmıştır. Kapitalizm klasik görme alanlarını ortadan kaldırırken, görsel dikkati rasyonelleştirmekte ve diğer organlara göre gözü öne çıkarmaktadır. Böylece algıyı görsellik üzerinden gözü merkeze alarak dönüştürmekte ve kontrol altına almaktadır. Görme perspektifle kendini Tanrısal alandan kurtarmış ve optikle geliştirerek, fotoğraf, televizyon gibi teknolojiler sonrasında dijital ağlar vasıtasıyla uzun bir rasyonelleşme sürecinden geçmiştir. Aslında görme rasyonelleştirilerek sistemin çıkarları doğrultusunda biçimlendirilmekte ve böylece insanın düşünsel dönüşümü de gerçekleştirilmektedir.

Perspektif, Optik ve Rasyonelleşme Temelinde Görme Biçimlerinin Dönüşümü

Kilisenin otoritesine karşıtlığı ifade eden Rönesans döneminde doğrusal perspektif, algıyı birey odaklı yeniden yapılandırmıştır. Bu yapılandırmanın insanın merkez konuma gelmesiyle doğrudan ilgisi vardır. Dünyanın salt bireyin gözünden ve bakış açısından kavranmasını sağlayan perspektifin ortaya koyduğu temsil teknikleri Rönesans dönemine ait özgürlük anlayışının sonucudur (Panofsky, 1993, s. 34-35). Perspektif bireyselliğin başlangıcını oluşturmuştur ve kilisenin öğretilerine karşı bir başkaldırıdır (Harvey, 2014, s. 274). Aynı zamanda Tanrının sonsuzluğuna karşı, yeryüzünün sonlu bir bütünlük içinde kavranmasını sağlamıştır. Rönesans perspektifi ve sonrasında fotoğraf görmenin doğallığına karşı gelişmiştir. Işık, mercek ve gözle ilgili bilgi birikimi önemli icat ve keşiflere neden olmuştur. Görmenin bireysel düzeyde farklılıklar kazanması ya da gelişmesi Kartezyen felsefesinin başlangıcıdır diyebiliriz (Jay, 1994, s. 69-70). Modern anlayışın baskın görsel rejimini oluşturan Kartezyen Perspektifçilik ya da Descartes'in "Camera Obscura"sı gözü en üst mertebeye çıkararak, ona Tanrısal bir önem kazandırır ve aynı zamanda metafizik bir anlamda verir. Dünyanın gözlemlenmesinde ve şekillenmesinde perspektif temelli sağlanan kanıtlar, dış dünyadan duyu algısı

vasıtasıyla elde edilen ve içinde şüphe içeren yaklaşımlardan daha üstün olmuş olur (Crary, 2022, s. 60-62). Descartes'dan itibaren öznel bakış açısından bahsedilebilir. 17. ve 18. yüzyılların görme biçimi Camera Obscura aracılığıyla tanımlanmaktadır (Crary, 2022, s. 21). 15. yüzyılda perspektifin bulunması ve Galileo'nun ve Newton'un buluşları görmeyi doğallıktan alıp kurgusal bir düzende kontrolünü sağlayacak gelişmelerin başlangıcıdır. Bakış açısı ve düşünmek arasında bir paralellik söz konusu olmuştur.

Rönesans perspektifi ile dünya, rasyonelleşmekte ve nesnelleşmektedir. Diğer bir deyişle dönüşen görme biçimiyle insan tüm çevresini rasyonelleştirerek nesneleştirebilmektedir. Ancak bu görme biçimi her şeyi homojenleştiren bir gözü ifade etmektedir. Perspektif temelli görme biçimindeki bakış mutlaklaştırılmaktadır. O zaman dünyanın özne tarafından görüldüğü şekliyle belirlendiğini söyleyebiliriz. Bu dünya öznenin bakış açısının belirlediği bir dünya olmaktadır (Baker, 2015, s. 51-52). William Blake'in sözü, göz nasılsa nesne de öyledir sözü ya da Kant'ın Saf Aklın Eleştirisinde ifade ettiği şeyler hakkında bize verili olan temsiller şeylerin kendisine uymaz, bu nesnelere görüntüler olarak bizim temsil tarzımıza uyar ifadesi, klasik dönemde geçerli olan dolayumsuz bilginin aksi yönünde olarak öznenin yeniden konumlandırılması açısından önemlidir (Crary, 2022, s. 85).

Görme bilginin nesnesine dönüşmüştür. 1800'lü yıllardan sonra ışık ve optik temelli görme üzerine çalışmalar zamanla insanın fizyolojisine meydan okuyan bir tarzda gelişmiştir. Goethe ve Schopenhauer'e göre görme bir yapı sorunudur, başka bir deyişle insanın fizyolojik donanımı ve dışsal bilginin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Crary, 2022, s. 86). Camera Obscura bağlamında iç temsil ve dış gerçeklik arasındaki ayırım belirsizleşmiştir, uzamsal referans kaybolmuştur. Böylece belirsiz olan, görmenin en temel ve üretken ögesi olarak tasarlanabilecektir. Goethe'ye göre algı belirsizlik alanında kendini gerçekleştirilmektedir. Başka bir deyişle, optik temelli anlayışın aksine, görmek için pusluluk gerekir. Saf ışık ya da şeffaflaşma insani sınırların dışında kalmıştır (Crary, 2022, s. 87). İç ve dışsal belirlenimler birbirlerine göre farklılık göstermekle birlikte, içsel deneyim özerktir

denilebilir. Spinoza'ya göre bakış açılarına bağımlı olan imajlar insanın ruhunda duygulanımlara yol açar. Örneğin bir at nalı izi gören köylü ile aynı izi gören askerin düşünceleri birbirinden farklıdır. Köylü gördüğü izi ekim ve hasat imajlarıyla karşılaştırırken, asker ise izi savaş arabası, vb. şeylerle özdeşleştirebilir (Baker, 2010, s. 208-209). Spinoza'nın duygulanışlar öğretisi modern insanın günlük hayatında görülmektedir.

Duyu organları ve yerine getirdikleri görevleri ilişki kurdukları nesneyle karşılıklı bir ilişkiye dönüşmüştür. Ancak buradaki en önemli husus, gözün aktarımda bulunan tarafsız ve bağımsız bir araç olmadığıdır. Diğer duyu organlarıyla bağlantılı olarak vücudun bir organı olarak çalışmaktadır. Bu bağlamda görsel algı nesneye olan odaklanmayı sağlayan bakışla ya da göz kapaklarını kontrol eden kasların çalışmasıyla da ilgilidir. Mesela gözün yorgunluğunun algıyı belirlemedeki etkisi önemlidir. Örneğin Maine de Biran yorulmanın renk algısında ne kadar etkili olduğunu tartışmıştır. Newton'da rengin mutlak değerinin yerini Goethe'de insanın geçirdiği belirli süreçler almıştır. Biran'ın çalışmalarının sonucunda görme içsel bir uzam üzerinden temellenmek yerine dışsal hale getirilmiştir. Beden ve nesne, içeri ve dışarı arasındaki farklar belirsizleşmiştir. 19. yüzyılın sonunda insanla ilgili niceliksel bir düzen görüşü sonlanmıştır denilebilir. Bu bağlamda şunu söyleyebiliriz; dış dünya ile ilgili olan bilgimiz, nesnelerin konumlandırılması, biçimlenmesi ve kavranması önce retinadan geçmektedir ancak retina yapısına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Yeni düşünme türleri için göz ve görme ilişkisiyle ilgili bilgi edinimiyle fizyoloji önem kazanmıştır. Bilgi bedenin işlevlerinden başka bir deyişle duyu organlarından daha da özel olarak görme duyusundan etkilendiği açıktır. İnsanın zihniyle ilgili bütünsel çalışmaların yoğunlaşması ve aynı zamanda insanın fiziksel bir özne olarak parçalanması birlikte düşünüldüğünde, insanın sistemle uyumlu bir şekilde üretilmesinin rasyonalitesi ortaya çıkmaktadır. İnsan zihninin gelişmesiyle ilgili çalışmalara bakıldığında beynin işlevi, duysal ve motor sınırlar arasındaki bağlar gibi çeşitli konulara odaklandığı görülmektedir. Bütün bu çalışmaların ortak özelliği beynin

fonksiyonlarının dışsal tümevarım yöntemiyle incelenmesidir. Schopenhauer'a göre aralık ve mükemmellik yalnızca nesneye bağlı değildir, beyin de son derece önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür bir görme bilginin ötesinde biyolojik bir yetidir ve insana göre değişmektedir (Crary, 2022, s. 99). Beyin tür temelinde, genel genetik bir çerçevede içinde, belirli epigenetik izler art arda ve iç içe olarak beyin dokusunda yerlerini alırlar. Bu bağlamda beyin genetik olarak tam ve bütün kabul edilmez. Beynin biyolojik evrim temelinde kültürel çevreyle yarattığı ilişkiler göz önüne alındığında, biyolojik evrim ve sosyal yapının iki farklı yapı olarak ancak birlikte düşünülmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bir tarafta nöron ve nöron sistemleri diğer tarafta ise yönelim, güdü ve değerler temelinde iki farklı perspektif söz konusudur. Bu bağlamda görmek, insanın fiziksel yapısına bağlıdır, bedensel tekniklerle görmek edinimine dışardan müdahale edilebilir ve değiştirilebilir. Görme özerklikten çıkar ve kurgusal olana dönüşür. Görsel bilgi retinada elektrik sinyallerine dönüşür ve sınırlar aracılığıyla beynin arka bölgesindeki görme merkezine iletilir. Bu durum her iki göz için de gerçekleşmektedir. Sol göz beynin sağ yarımküresindeki görme merkezine bağlıdır. Sağ göz ise beynin sol yarımküresindeki görme merkezine bağlıdır. Farklı açılara sahip iki göz beynin üç boyutlu algısını belirlemektedir. Beyin, her iki gözün farklı açılardan elde ettiği görme bilgilerini yorumlayarak üç boyutlu dünya hakkında tahminlerde bulunur. Temporal kortekste, lezyonlar görüntülendiğinde dış gerçekliğe ait türlü şeylere karşı, farklı korteks bölgelerinin ayırt edici şekillerde tepki verdiğini göstermektedir (Changeux ve Ricoeur, 2021, s. 105). İnsan beyni dış dünyadan aldığı sinyal doğrultusunda önceden sahip olduğu ya da ona yüklenen öntasarıma göre uygun tasarım veya kategoriye seçer. İnsan evrimsel ve öğrenilebilen, kendine özgü iç değerlendirme süreçlerine sahiptir. Bu süreçlerin sonunda hoşlanma ya da hoşlanmamama durumu yaratılmaktadır. Nöronların dopomin sentezleyip salgılaması ve bunların elektriksel başka bir deyişle kimyasal olarak uyarılması haz duygusunu yaratır. Dış gerçeklikten gelen olumlu bir sinyal, bu sinyali üreten öntasarımın stabilizasyonuna yol açmaktadır. Eğer sinyal olumsuz gelirse çeşitlilik

üreten faktörlerin yeniden aktifleşmesine, yeni ön tasarımların üretilmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda beynin içindeki nedensellik ilişkileri dış gerçeklikle zihinsel nesnelere arasında kurulmaktadır (Changeux ve Ricoeur, 2021, s. 111). Ön tasarımların üretimi, seçim yapma süreci ve geçmişle ilgili anı izleri bir sistem oluştururlar. İnsan kendisiyle ilgili bu sistemi kullanarak dış gerçeklik ve kendiyile ilgili bilgi üretir. Bu sürekli tekrar edilen bir döngüdür.

Gözün etkiye karşı tepki vermesi, odaklanması ve yorulmasıyla ilgili yapılan çalışmaların, insan emeğinin rasyonelleşmesi ve insanın üretim bandında dikkatin önemli rol oynadığı görevlere uyumlandırılması çalışmalarıyla yakından ilişkisi vardır. Göz ve elin senkronizasyonu insanın optik ve algısal gelişimiyle ilgili bilgileri zorunlu kılmaktaydı. Fizyolojik olan öznel olana tam olarak içkindir. Bir tarafta optik diğer tarafta psikoloji bilimi vardır. Nöronal sistem ve ruhsal sistem birbirlerini tamamlamaktadırlar. Beynin nöronal yapısı ve ruhsal işlevleri arasındaki ilişkiler belirli bir denklik kurulması yönünde herhangi bir sakınca olmadığını söylemektedir. 1861’de Broca’nın çalışmaları sonucunda nöropsikoloji bir bilim dalı olarak kabul edilmiştir. Çalışmaların amacı örneğin gözün renkleri görebilmesi gibi belirli duyuşal işlevleri içine alan nöronal bölge ile duyuşal bir etkinin arasındaki ilişkinin düzeyini tespit etmektir. Bu bağlamda gözlerimle görürüm cümlesi yerine görmek için gözlerime ihtiyacım vardır cümlesini kullanmak daha anlamlı olacaktır (Changeux ve Ricoeur, 2021, s. 53).

Optik bilimi Rönesans döneminde görülen tüm temsilleri ve perspektif modellerini bir kenara süpürmüştür. 19. yüzyıla kadar süren perspektif temelli gerçeklik kavrayışı optik bilimindeki gelişmelerle önemini yitirmiştir. Öznel görsel imgeler optik alanın dışında, önemsiz görünüşler kategorisinde değerlendirilmiştir. Ancak 19. yüzyılda öznel görsel imgeler yanılısamadan çıkarak, optik hakikat olarak başka bir deyişle insanın görme eyleminin bir parçası olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Gözün deneylediği her şey optik hakikattir. Öznel fenomenlere tanınan bu yeni nesnellik doğrultusunda duyuşal algıda dışsal referansla olan zorunlu ilişki de sonlandırılmıştır. Görme özerkleşmiştir ya da özne kendi içinde optik deneyimi

üretebilmektedir diyebiliriz. Ayrıca zamansallık belirleyici bir özellik kazanmıştır. Gözlem ve beden birbiriyle yaklaşması zamansallık ile görmenin bütünleşmesini sağlamıştır. Bu bağlamda insanın kendi içinde deneyimlediği kaymalar görme eyleminde belirleyici faktör olmaktadır (Crary, 2022, s. 113). Görme artık hakiki bir dışsal imgeye bağlı değildir. Göz ile hakiki dünya arasındaki bağlantı kopmuştur. Bu durum aynı zamanda Camera Obscura'nın otoritesini yitirmesi demektir. Camera Obscura 17. yüzyılda bireyselleşmeyle uyumlu bir şekilde modernitenin bir parçasıdır ancak 19. yüzyılda Camera Obscura'nın algı ve nesneyi özdeşleştirilmesi, dönemin koşulları için uygun değildi ve aşılmalıydı. 1800'lü yılların ortalarında algı görmenin nesnesi konumuna geçmiştir. Crary, Camera Obscura tarzı algı modelinin çöküşünü Turner tabloları üzerinden anlatmıştır. Turner, her bir rengin kendisi ve kendisinin ve diğer renklerin birbiriyle karışmasıyla ortaya çıkan ve her girintiye ulaşan tüm noktada yansıyan ve sonsuz yansıma dizileriyle ışığın belirsiz bir biçimde aktarımı ve dağıtılmasıyla ilgilenmiştir. Işık kaynağının sabitliği yok edilmiş, uzaklık ise bakan ile optik arasındaki ilişkiden ayrılarak kaybolmuştur. İmgeler hareket kazanmış ve algısal olarak bütünlükten koparak kendilerini geçiciliğe teslim etmişlerdir (Crary, 2022, s. 153). Camera Obscura görmenin bedene bağlı olarak gerçekleşmesini engelliyordu.

Yaklaşık iki yüzyıllık süreçte hakikati sabit kılarak otoritesi koruyan Camera Obscura artık zamanını doldurmuştu. Modernite dünyanın hakikatine ihtiyaç duymadığı gibi değişmezliği kendi ilkelerine göre önemli bir engeldir. Gören insanın, gösterge ve imgelerin sürekli yeniden üretilmeleri ve dolaşıma sokularak sistemin yeniden üretilmesiyle uyumlu olabilmesi adına tıpkı göstergeler gibi işlenebilmesi ve yeniden üretilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda görme 1800'lü yılların ortasında yeniden yapılandırılmıştır. İnsanın imgelerle ve göstergelerle kurduğu ilişkinin sürekli yeniden üretilmesi görmenin rasyonelleşmesiyle ilgilidir. Bu rasyonelleşme ise kendini 20. Yüzyılda tüketim toplumunda ifade edecektir. Görme tüketici hakkında bilgi alınabilecek bir kaynağa dönüşmüştür. Görme insanın içinde işleme tabii tutularak kontrol edilebilen bir eyleme

dönüşmektedir. Bu kontrol ise insanı giderek homojenleşmeye, düzenlenmeye, görmenin rasyonelleşmesine dayanan bir iktidar biçimine tabii kılmaktadır.

İnsanla ilgili bütün anlamlı bilgilerin dışsal nicel yöntemlerle elde edilebileceğine inanılmaktaydı. İçsel olan her şeyin ölçülebileceğine inanılıyordu. 1800'lerin sonuna gelindiğinde yeni araştırma alanı dikkatin işleyişiydi. İşçilerin montaj hattındaki dikkatleri üzerine yoğunlaşma yirminci yüzyılın başında tüketicilerin dikkatlerini ölçmeye kaymıştır. Dikkatin yapabilecekleri, sınırlılıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Günümüzde bu çalışmalar gözyuvarının dikkatinin çekilmesine evrilmiştir (Crary, 2023). Göz tarama yazılımlarının neredeyse tüm cihazlara yerleştirilmesi, dijital ara yüzlerin kullanılması temelinde göz önemli bir veri toplama kaynağı olmuştur. Sanayi kapitalizminde araştırmalar bedene odaklanmıştı, şimdi ise göze odaklanmaktadır. Göz eğitilebilir olarak insan ile teknoloji arasında insanın bir uzantısı olarak ele alınmaktadır. Gözün hareketi beden dışı dünya ile karşılaşmasını ifade eder. İnsan belirsizliği içinde barındırmaktadır. Belirsizlik özgürlüğe açılan bir kapıdır. Gözün hareketi hakkında ne kadar çok veri edinilirse görsel dikkat çekmeyi sağlayacak görseellikler üretmek de o kadar kolay olacaktır. İnsan önceden belirlenmiş ve alışkanlık haline getirilmiş görsel etkilerin kaynağı ağlarda daha çok vakit geçirmektedir. Göz takibi, ürünlerle kurulan ilişkide insanın davranışının arkasında yatan nedenlerle ilgili veri sağlamaktadır. Sistem bizde özgürlük yanılsaması yaratırken, aslında bizi bir şeye zorla baktırmaya çalışmaktadır.

Dijital Çağ ve Tüketim Toplumu

11 punto ve 0.6 nk. Mesafeli yazılmalı. İletişim sistemlerinin dijitalleşmesi 1970'lerde başlamıştır ve Web 1.0, 2.0, 3.0 ile farklı yönlerde doğru evrilmeye devam etmektedir. HTML web sayfaları kapsamında sadece web sitesini yayınlayanları ve okuyanları kapsayan web 1.0'de site ziyaretçileri ile etkileşim kurulmamaktadır. Web 2.0'da internet kullanıcılarının web sayfası aracılığıyla görüş bildirebildiği paylaşımlar için uygun araçlara imkan tanıyan sosyal ortamlar oluşturulmuştur. Web 3.0 ise kişiye özel sonuçların portallarını kümelemektedir (Demirli ve Kütük, 2010,

s. 98-100). 2011 yılında Almanya’da Hannover Fuarı’nda Endüstri 4.0’ın stratejik planlamasında kullanılan cihazlar birbiriyle internet bağlantılı akıllı elektronik sistemde yer almakta, siber fiziksel sistemler denilen düzende, üretim makinaları kendilerini yönetebilmektedir (Yücel ve Adiloğlu, 2019, s. 51).

Günümüzde iletişim teknolojilerinin gelişimiyle insanların aralarında kurduğu iletişimin önemli bir bölümü dijital ağlar üzerinden zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde yürütebilmektedirler. Dijitalleşmeyle insanın yaşam biçimi sayısal iletişim teknolojileri üzerinden ilerleyen, eskisine göre daha farklı görsel-işitsel aktiviteleri ifade eden bir iletişim biçimine dönüştürmüştür. Teknoloji yaşamı düzenlemektedir (Polat, 2018, s. 346). İnsan gündelik yaşamının devamı için başka bir deyişle görünür kalabilmek için zamanın önemli bir bölümünü ağlarda geçirmek zorundadır. Günlük yaşama dair çoğu faaliyet dijitalde gerçekleşmeye başlamıştır (Taşel, 2020, s. 127). Dijital çağın kitle iletişim teknolojisi olan ağ teknolojisi, toplumun kimliksel varoluş biçimlerini etkilemiştir (Erdem, 2010, s. 50). İletişimin dijitalleşmesi hızlanırken, ağlarda üretilen ve dolaşıma sokulan herkes için enformasyon da yoğunlaşarak hız kazanmıştır (Erdem, 2010, s. 48). Enformasyonun yoğunluğu ve hızı bilgi ile insan belleği arasındaki ilişkiyi de değişime uğratmıştır. Teknolojinin sürekli ivme kazanması, bilginin biyolojik bellekten, yapay belleğe ve sonrasında elektronik belleğe taşınarak biçim değiştirmesini getirmiştir. Dijital yaşam büyük veri, yapay zekâ, veri madenciliği, nesnelerin interneti gibi gündelik hayatı dönüştüren birçok uygulamayı kapsamaktadır (Olcay, 2018, s. 92). Görsel-işitsel ortama sahip teknolojik araçlar insanın görme-düşünme biçimlerini dönüştürdüğü aşikârdır. İnsanlar bu araçları kullanarak imajları görmenin ötesinde okumaya başlamıştır. Ayrıca dijitalleşmenin vermiş olduğu olanaklarla yeni görme biçimleri üretilmektedir ve dolaşıma sokularak insanların farkına varamadığı dönüştürme teknikleri uygulanmaktadır.

Teknolojinin ilerlemesiyle gözün ne ile ne kadar süre temas ettiği ve bu temasın enformasyona dönüşerek beyinde ne kadar etki ürettiği ve davranışa yansıdığı çalışmaları geliştirerek yapılmaktadır. Bu çalışmalarda göz bebeğinin farklı

tepkilerinden önemli veriler elde edilmektedir (Özdoğan, 2008, s. 135). Bugün bilimsel çalışmaların geldiği noktada insanların neye odaklandığı, ne kadar süre odaklanarak kalabildiği ve dikkatini toplayan ya da dağıtan faktörlerin tespitinde gözün tepkisel verileri önemli bir kaynak oluşturmaktadır (Çağiltay, 2011, s. 129). İnsanın bakışıyla ilgili tespitler önemli veriler sunmaktadır (Tunalı, Gözü ve Özen, 2016, s. 5). Lierle, kişinin gözünün baktığı noktanın, o anda zihninde var olan düşünceyi yansıttığını belirtmektedir (2017, s. 4). Eğer bireyin nereye baktığı bilirse ne hakkında düşündüğünün de bilinebileceği düşüncesi insanın tüketim odaklı yönlendirme çalışmalarını motive etmektedir (Sanders, 1983). Bu çalışmaların sonuçlarına göre hedeflenen kişinin tüketim yaparken nasıl bir zihinsel süreç geçirdiğinin tespiti yapılabilir ve sonraki çalışmalara da ışık tutabilir (Baş ve Tüzün, 2014, s. 221). Ekrandan akan görüntülerin gözle gerçekleştirilen temasındaki etkililiği insanın tüketim düzenini yeniden üretilmesinde son derece önemlidir.

Tüketim toplumunun bir parçası olarak bireyin Web sitelerinde odaklandığı alanların tespitinde ve bir web sitesinde içeriklerin nasıl yer alması gerektiğini öğrenmek için gözün hareketlerinin çalışılması önemlidir. Göz hareketlerinin tespitine dayalı olarak insanların internette geçirdikleri zaman analiz edilebilir ve bir düşünce üretilebilir. Ayrıca televizyon haberlerinde geliştirilen dijital skenografi ile birlikte haber içeriklerine yönelik etkileşim göz hareketlerine bağlı olarak değerlendirilebilmektedir. Göz bebeklerinin hareketleri hem bilinçli hem de bilinçsiz şekilde gerçekleşmektedir. Louis Emile Javal bu alandaki ilk çalışmaları yapmıştır (Javal, 1978). Javal yaptığı çalışmalarla göz hareketlerinin devam eden ve yumuşak bir geçişle değil, sabitlenmeler ve sıçramalarla tamamlandığını keşfetmiştir. Bu keşifte tanımlanan sabitlenmeler gözün milisaniyelik duraklamalar yapması anlamında olup, sıçramalar ise gözün iki nokta arasında yaptığı hızlı atlayışlardır. Göz yüzey üzerinde seri olarak önce durur sonrasında sıçramalar yapar. Sıçramalar öncesi küçük beklemler minimum 100 milisaniye beklemeye denk gelmektedir. Bilinçli bir odaklanma olmadığı süreçte göz en fazla 250-300 milisaniye belirli bir noktada sabitlenebilmektedir (Batı ve Erdem, 2016, s. 277). Bu sürelerin tespiti

insanın beyinsel faaliyetleri üzerine enformasyon sağlamaktadır. Odaklanma sürelerinin kısa aralıklarla saniyenin çok daha altında bir zamanda sürekli tekrarlanması beynin gelişimiyle yakından ilgilidir. Gözün hareketlerine bağlı olarak elde edilen veriler reklamlar, web siteleri, televizyon haberleri gibi çeşitli iletişim alanlarının etkinliğinin artırılmasında kullanılmaktadır. Göz hareketleri bilişsel süreçlerle de ilişkilidir. Görsel dikkat, iletişim sürecinin önemli bir parçasıdır (Ömur ve Aydoğdu, 2017, s. 1305). Genel olarak bakıldığında televizyon programlarındaki ürün yerleştirmeleri (Boerman, Reijmersdal & Neijens 2015, s. 196), web dizinlerindeki reklamların konumu (Cao, Qu, Duffy & Ding, 2019, s. 89), reklamlara yönelik görsel dikkat (Ju & Johnson, 2010, s. 159), bireylerin gazete okuma biçimleri (Holsanova, Holmqvist & Rahm, 2006, s. 65), online alışveriş ortamlarında tüketici kararları (Chae ve Lee, 2013, s. 83) gibi birçok alanda çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Kapitalizmin neo-kapitalizme dönüşmesiyle, tüketim toplumunda her şey sergilenebilir göstergelerden başka bir şekilde ifade edecek olursak metalden oluşmaktadır. Meta ve gözün temasında meta anlamını bulmakta ve değer kazanmaktadır. Gözün ilgisi kullanım değerinden ve değişim değerinden bağımsızlaşmıştır. Bireyselleşmiş gözün gördüğü nesne, bireyin düşünsel dünyasının bir uzantısı olarak anlamlandırılır ve bu anlamlandırma süreci içinde benzerliklerin ve farklılıklarında planlı bir şekilde üretildiği bütünsellik içinde gerçekleştirilmektedir. Gözün insan vücudundaki hedef organ haline gelmesiyle, her şeyin ve herkesin teşhir edilmesi ya da en ince ayrıntısıyla görünür olması normalleşmiştir. Her şey ışıklar altında bir gösterge olarak parlamaktadır, her şeyin bilgisi ulaşılabilir. Ancak her şeyin bu kadar berrak olması ve görünürlüğü görmeyi de dönüştürmektedir. Görmek için gerekli olan farklılığın varlığı yok edilerek ortamın tam olarak homojenleşmesi görme edinimini de kurgusal olarak dönüştürmektedir. Hiçbir şeyde karmaşıklık yoktur. Göze hitap eden nesne sergi değerini ifade etmektedir ve sergilenen şey şeffaftır, belirsizlik içermez, daha da önemlisi düşündürmez. Bu bağlamda iletişim yüzeyde akarak hızlanır çünkü pürüz

yoktur. Derine inilemez, derinlik düşünmeyi gerektirir ve dolayısıyla zaman kaybedilir. Estetik beğendim olarak tıklamaya indirgenmiştir. Güzelin daha güzeli, iyinin daha iyisi vardır ama çirkin ya da kötü kavramları yok edilmişlerdir. Göz ve nesne arasındaki temasta güzel olanı örtü ile örtülenin çözülmez bağı üretmektedir. Başka bir deyişle güzellik anlamını belirsizlikten ya da gizlilikten almaktadır. Güzellik sırdaki gizli olanda anlamını bulmaktadır. Çıplak bir güzellik anlamsızdır (Han, 2022, s. 37). Oysaki görüntü ve enformasyon her tarafı aydınlatmakta ve arındırmaktadır. Olumsuzluğun budanarak sentetik bir şekilde yeniden oluşturulmasının amaçlandığı bir cerrahi zorlama altında güzelden daha güzel bir şey çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bir yüzün rastlantısallığı, bu rastlantısallığın güzelliği ya da çirkinliği, olumsuz çizgileri, tüm bunlar düzeltilmelidir ve ortaya güzelden daha güzel bir şey çıkarılmalıdır, insan insanlık dışı yeniden oluşturulmaktadır. Güzel ve çirkin birbirlerine karşı özgürleştikçe güzelden daha güzel ve çirkinde daha çirkin durumu ortaya çıkmaktadır. Günümüzde insanın en önemli ihtiyacı güçlü bir bellek, doğrudan bir bağlantı, anında doğrulanabilecek bir tür reklam kimliği olmuştur. Herkes ideal bir performansa sahip olmak istemektedir. Aranılan şey güzellik ya da cazibe değil görünümdür. Varoluş yerini görünümüne bırakmıştır, gözün bakışına bırakmıştır. İnsan kendi imgesine, kimliğine tutsak olmaktadır ve aynı zamanda kendi arzusunun ve korkularının nesnesi durumuna da gelmektedir. Dışında gelişen her şeye ise kayıtsız kalmaktadır. Diyalektik karşıtlığın yok edilmesi ayınının kesin bir kalıcılığa ulaşması ve metastazıdır. Dışsallık kaybolmaktadır. Birisini yok etmek için en iyi strateji, kendisini tehdit eden her şeyi ortadan kaldırmak ve böylece onu bütün savunma olanaklarından yoksun bırakmaktır. Bugün gelinen durumda, her şeyin olumlanması sonucu insan kendini ortadan kaldırmaktadır.

Bu bağlamda gözler mevcut olanın diyalektiğinde değil mevcut olanın daha artırılışında anlamı aramaktadır. Ekrandaki akışın hızı anlamın önüne geçmiştir. Göz gördüğü her şeyle ilişkiye girmektedir (Han, 2022, s. 30). Zaman ve uzamın sınırlılıkları aşıldığında, her şeyin sergilenmesi ya da teşhir edilmesi başka bir deyişle şeffaflaşması kendi mantığı doğrultusunda mesafeyi yok ederek algıyı

dokunsal hale getirmektedir. Sesin dijitalleşmesi dokunsal ama boş ve işlevsel bir sestir. Ekrandaki bakışın tam bir bakış olmaması gibi ses de tam bir ses değildir. Tüm duyarlılık paradigması değişmiştir. Dokunsallık kendi organik anlamının ötesinde göz ile görüntünün yüzeyde bütünleşmesini ifade etmektedir. Dokunma fiziksel temasın ötesine geçmiştir, gözün ve resmin bitişikliğini ifade etmektedir. Gözün ve nesnenin arasındaki mesafesizlik yakınlığı ifade etmez çünkü yakınlık mefhumu ve bu bağlamda mekân ölmüştür. Göze hitap eden nesnelere ne yakın ne uzaktır, sadece bir mesafesizlikten söz edilebilir. Bilgisayarların ekranıyla beynimizin zihinsel ekranı göz iç içe geçmiştir, yakınla uzak, içle dış, nesneyle özne aynı sarmal içindeki bütünleşmiştir. Göz görüntünün içinde dağılmaktadır.

Reklamlar ürüne değil reklamın kendisine övgüdür. Enformasyon olaya değil enformasyonun kendisine göndermedir. İletişim bir iletiye değil iletişimin kendisine göndermedir. İnsan düşünmemektedir ve işlemsel hale gelmesinin sonucunda hiçbir şeyi ekranın dışında yapamaz hale gelmektedir. Yapay zekâ düşünmeyi beceremeyen bir türün protezi olacaktır. İnsanın kendini makinelere emanet etmesi, onu bilme zahmetinden kurtaracaktır fakat insanlar düşüncenin ötesinde düşünce gösterisine kendilerini teslim etmektedirler. Makineler yer değiştirme ve olasılıklar sunma oyunları oynarlar. Yapay zekânın sorunu yapayının olmamasıdır. Başka bir deyişle yanılısamaya yer yoktur. Bu bağlamda zekâdan söz edemeyiz. Çünkü insanın zekâsı yapaylığını belirsizlikten, anlamsızlıktan alır. Bu yapaylık insan zihninin belirtisidir. Zekâ gücünü yapay olanın varlığından almaktadır (Baudrillard, 2018, s. 57). Başka bir deyişle belirsizlikten almaktadır. Gözde yapay bir organ haline gelmektedir. Göz görebilmek için kurgulandıkça ya da yeniden biçimlendirildikçe görme yetisini kaybedecektir çünkü sistemin istediği şekilde görecektir ve bu bağlamda belirli bir sınırlılık içinde sistemin dışarda bıraktıklarını görmesi mümkün olamayacaktır. Görme tıpkı zekâ ve diğer kavramlar gibi yanılısamanın varlığına ihtiyaç duyar. Her şeyin görünür olduğu yerde insanın hayal kurması da beklenemez. Hayal kuramayan insan duygusal olarak dönüşmüştür. Kendilik etkinliğini ifade eden hayal kurma belirsizliğin, muğlaklığın

olmadığı yerde gerçekleşmez. Görmek için karanlığın olması gerekir ki görünen şey ışığın kontrastında görünür olabilsin. Aynı şekilde belirsizlik ya da bilinmezliğin de cazibeyi ürettiği gibi cazibe de insanın hayal gücünü çalıştırmaktadır. Yani her şeyin tüm detaylarıyla görünür olması hayal gücünü de yok etmektedir. Göze doğrudan temas anlatısal yan yolları da yok etmektedir. Doğrudanlık sakıncalıdır çünkü yaşamda elde edilen hazzı ortaya çıkaran, anlık zamana mahsus zevk değildir, hareketin öncesi ve sonrasındaki hayal gücünün fantazmalarıdır. Medya da yer alan son derece ayrıntılı resimler bubağlamda hayal gücünü yok etmektedirler.

İnsan kendi gözünün içinde yok olmuştur. Herkes stresli ve sınırlıdır. Sadece göz sınırları çalışmaktadır. Diğer tüm sınırlar alınmış gibidir. Teknoloji araçlar ve ağlar üzerinden duyu organları arasındaki sınırları koparmıştır. Geriye kalan sadece görüntülerin teknik duyarsızlığına denk düşen duyarsızlığın zihinsel ekranıdır (Baudrillard, 2019, s. 175). Görüntüler algılama sürecini birbiri ardına gelen sekansların algılanmasına dönüştürmektedir. Bu görüntüler sadece anlık yanıt vermeye uygundur. Görünümlere tepki maksimum ölçüde kısaltılmıştır. Görüntüler kendine soru sordurmamaktadır, aksine karşısındakini sorguya çekmektedir. Mesaj iletişim görevi görmemektir. İnsanları denetleyici bir görev edinmiştir (Baudrillard, 2016, s. 110). İnsanlar karar alamaz durumdadır. Ağlar, ekran, enformasyon, imge gibi alanlardaki her karar ardışık, parçalı ve fraktaldır. Karar alma süreci seri kararlar şeklinde ve sadece kısmi nesnelere ve sekansların oluşturduğu, rastlantısal, niceliksel bir bütünlük olmuştur.

İnsanın en temel ihtiyacı diğer insanlarla ya da ötekiyle kurulan ilişkidir. Bu ilişki de insana özgü sıcaklık ve kendiliğindenlik barındırır. İnsan duygularını ifade etmek ve başkalarının duygularına maruz kaldıkça insanlığını muhafaza edebilmektedir. İnternette sevinç, keder, dostluk ya da şefkat gibi duygular yok edilmektedir. Bu duygular yerlerini kendi simülasyonlarına bırakmaktadırlar. İnsanlara ihtiyaçları ve istekleri üzerinden biçim verilmektedir. Kültür endüstrisinin sağladığı eğlence insanları özgürlük yanılsaması içinde azınlığın çıkarları doğrultusunda hareket etmesini sağlamaktadır. Performans ilkesiyle insanlar kendi

iç sesleri yerine dışsal reçetelere bağımlı hale gelmişlerdir. Beden kendi performansına odaklanmıştır. Jogging yaparak beden koşturulmaktadır. Özne kaybolmuştur. Amaç işlevsel olan form değil, bedenin gösterge değerinin yükseltilmesidir. Performans işlemseldir; ulaşılması gereken hedefler reçetelerde belirlenmiştir. Bu hedeflere nasıl ulaşılması gerektiğinin süreçleri de belirlidir. Koşma bir reçetenin parçası olarak koşmanın zorunluluğunda gerçekleştirilmektedir. İnsan jogging yaparken koşmaz, aynı şekilde ekran karşısında da düşünemez. Bedenin koşturulması gibi beyin de düşündürülür. Bu bağlamda her şey işlemselden ibarettir. Koşma esnasında bedensel enerjinin, ekran karşısında da beyinsel enerjinin, esrik bir biçimde emilip dağılmasının zevkli ve hipnotize edici zevk türü; bir yanda deri ve kaslardaki durağan elektrik, diğer yanda ekrandaki durağan elektirik düşünüldüğünde tamamen aynı olduğu görülecektir (Baudrillard, 2018, s. 53). İnsanlar içgüdüleri yerine önceden belirlenmiş sistemin işlevlerini yerine getirmektedirler. Kapitalizm teknoloji yoluyla insanları itaat ettirirken, rasyonaliteyle yönetmektedir. Başka bir deyişle insanların esaret halini rasyonalize etmektedir ve insanların aslında tutsak oldukları perdelenmektedir. İnsanlardan iletişim yetenekleri, bilgileri ve duyguları ellerinden alınmıştır. İnsanların duyuları uyuşturulmuş, bilinçleri ise sömürgeleştirilmiştir. Rasyonelleştirme dünyanın matematikleştirilmesi anlamına gelmektedir. Matematik kurallar bütününde hesaplamaya dayalı sonuç elde etmeye çalışması nedeniyle yaşamın dışına çıkar. Yaşam dünyasının amaçlılığı içinde çalışmaz.

Yaşam dünyası insanların tümünün birbiriyle iletişim halinde olmasıyla kendini ifade eder. Tüm insanları kapsayan kişiye özel olmayan evrensel bir ufuktur. Burada önemli olan toplumsallıktır. İnsanlar birbirleriyle konuşma halinde asla tecrit edilmiş bir şekilde olmayan bir durumdan bahsedebiliriz. Yaşam dünyası insanların birbirleriyle yüz yüze gelmelerinden, gündelik yaşamın ritminden oluşan algı düzenlemeleri temelinde sürekli yeniden üretilir. Algı ortak ve paylaşılan deneyimin kurucu bir unsurudur. Yaşam dünyasının gerektirdiği karşılaşmalarda dilsel ve görsel unsurlar zorunlu değildir, daha da önemlisi sürekli bir beklenmedik durumun

ortaya çıkması söz konusudur ki bu durum karşılmasının doğasında vardır. Aynı atmosferde aynı havayı solumak ve buluşmanın getirdiği yakınlık sonucunda ekranın dışında içe gömülmüşlük durumu ve duygu hakimiyeti vardır.

İşte bu karşılaşmalara karşı insanın davranışını ağlar üzerinden biyometrik çalışmalarla enformasyona dönüştüren teknikler sistemin önemli tamamlayıcı unsurlarıdır. Her şey sergilenmekte, kendini gözün içinde ifade etmektedir. Sistemin varlığı gözün görevini yerine getirmesiyle sağlanmaktadır. Tüm araştırmalar, çalışmalar tüketimi en üst seviyeye çıkarmak için yapılmaktadır ve bu bağlamda tüketici sistemle uyumlu bir şekilde sürekli yeniden üretilmektedir başka bir deyişle sürekli kurgulanmaktadır. Bu kurgulanma sürecinin en önemli parçası da insanın gözü olmuştur.

Sonuç ve Öneriler

İnsanların kullandığı dijital araçlar bugün artık kontrol edilemeyen güçlerin iktidarının bir parçası olmaktadır. Ağlar üzerinde inşa edilen yaşamlar insanların önemli bir kısmı için yalnızlığın, tükenmişliğin, derin depresyonların nedeni olmuştur. Bu bağlamda ağların ve neo-kapitalizmin, tüm alanlara sınırsız erişim, üretme ve dolaşıma sokma zorunlulukları birbirini tamamlamaktadır. Ağların hızı ve heryerdeliği insanın duygularını yoğunlaştırarak kabartmaktadır ve dünyanın yapaylaşması da aynı ölçüde hız kazanarak hem dünya hem de içinde kendi varoluşunu gerçekleştiren insan birlikte kendi ötelere geçmektedirler. Sürekli oluş içinde başkalaşarak ileriye doğru atılmaktadırlar. Kapitalizm ve insan ağlar üzerinde bütünleşmektedir. Akıllı telefonlar, kablolar, baz istasyonları, laptoplar gibi unsurlar neo-kapitalizmin niceliğe çevrilebilir işlemlerinin sembollerinden sadece birkaçıdır. İnsanlar kullandığı teknolojik araçların bağımlısı olmalarında araçların en az denetlenebilir oluşu önemli bir rol oynamaktadır. Ancak araçların zamanla gelişimi bağımlılığın yanı sıra kontrol ve denetimi de artırmaktadır. Teknik ortadan kalkmış yerini insanların araçlara sanki bir parçaymış gibi eklemlendiği bir durum ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle her şey işlemsel hale gelmiştir. Özerklik yerini sisteme adapte olma otomasyonuna bırakmıştır. Davranışların kendiliğindenliği yok

edilmiştir. Neo-kapitalizm ağlar üzerinden hız kazanırken, toplumsal ilişkileri de ekonominin önemli bir parçasına dönüştürmüştür. Herkes yalnız başına kendini bir şirket gibi yönetebilecektir. Tıpkı çevrimiçi platformlardaki tıklar nasıl yönetiliyorsa ilişkilerde de aynen yönetebilecek bir potansiyel söz konusudur. Yüz yüze ilişkilerin doğallıklarından koparılması insanların duygularını da doğallıktan koparmaktadır. Sürekli anlık olana odaklanmak ve yaşamı anlara göre düzenlemek, toplumsalın anlamını anların ardışıklığından alması, iletişim sistemlerinin ağlar üzerinden sınırsız akışkanlığa sahip bir anlamsızlık üretmesiyle gerçekleşmektedir. Özgürlük adı altında insanların ağlar üzerinde yaşamlarını kurmaları özendirilirken aslında tüketicinin önündeki zaman ve mekân sınırları ortadan kaldırılmaktadır. Şimdinin en önemli sakıncası zaman mefhumunu yok etmesidir. İnsan gerçek zamanın içinde hareket edebilecek ve şimdije ayrıcalık tanımaktayken artık gerçek zamandan kopmuş ve kendini şimdije hapsederek “anda” yaşamaktadır. Teknolojinin gelişmesi, ağların kullanımı insanların istediği anda istediği şeye ulaşabilmesini sağlarken, böyle bir zamanın gerçeği, kendini mekânsal ve zamansal sınırlılıklardan kurtararak özgürlük yanılması yaratmaktadır. Bu durum aynı zamanda ağlarda iletişime geçildiği anda insanların hem gözetim ve denetim altına girmesini sağlarken, hem de toplumsalın da biçimlendirilmesini getirmektedir. Şirketlerin ağlar üzerindeki hâkimiyeti bilgi tekeli oluşması yönünde gelişmeleri artırırken, şirket iktidarlarının daha da güçlenmesini sağlamıştır. Bu iktidarın sağlanmasında en önemli güç insanların ağ üzerinden sisteme bağlanmasıdır. İletişim sistemleri insanların ağ üzerinden bilgiye ulaşması için demokrasi ve özgürlük kavramlarını dolaşıma sokmaktadır ve insanlar özgürlüğü ve demokrasiyi savunmaktadırlar. Ağlar insanlara demokrasi ya da özgürlük gibi kavramları getirirken aslında onlara ancak kendilerinin belirledikleri kadar özgürlük ve demokrasi sağlamaktadırlar. İletişim sistemleri esas olarak ağ üzerinden insanlara bilgi sunarken ve bunu özgürlük ve demokrasi gibi kavramlarla yaparken, insanları yerellikten kopararak kendine önce kültürel sonra ekonomik olarak entegre etmektedir. Tüm veriler ses ve ışığa çevrilmektedir ve düşüncenin içine yerleştirilmektedir. Eleştirel yaklaşım,

derinlemesine düşünme öldürülmüştür ve cehaletin üretimi gerçekleştirilmektedir böylece gündelik yaşam sistemle uyumlu bir şekilde düzenlenmektedir. İnsanların toplum hayatına katılması her geçen gün zorlaşmaktadır ve yaşamın kendiliğindenliğinden kopmaktadırlar. Herkes kendini özgür olarak addetmekte ancak kalıcı ilişki kuramamaktadır. Sistem insanın kalıcı ilişkilerini ve bu ilişkilere olan özlemini unutturmakta ve insanı yeniden kendiyile uyumlu bir şekilde üretmektedir.

İnsanın sistemde kendini var etmesi hem düşünsel hem de fiziksel bir takım önemli ama zorunlu dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Birçok farklı açıdan dönüşüm gerçekleşmiştir ve günümüzde de bu dönüşümler hala devam etmektedir. Dönüşümün durmaması olağandır çünkü sistem sürekli kendini yeniden ve yeniden bir kısır döngü içinde üretmek zorundadır. İnsanın düşünsel dönüşümü gerçekleşirken, insanın önemli duyu organlarından gözün işlevi de bakış ve görme üzerinden dönüşmüştür. Bu dönüşümde perspektif, optik ve insanın tıbbi bilgisi önemli rol oynayarak rasyonelleşmenin haritasını oluşturmuşlardır ve günümüzde mevcut hegemonyanın bir parçası olarak göz görevini yapmaktadır.

Perspektif bireyselliği ve özgürleşmeyi ifade etmektedir. 15. yüzyılda insanın Tanrı'ya karşı kendi bakışını oluşturmaya başladığı modern dönemin sonucudur. İnsan merkez bir konuma gelmiştir ve dünya insanın gözü tarafından biçimlendirilmektedir. 15. yüzyıldan sonra başka bir deyişle perspektifle görme kurgusal hale dönülmüştür. Bilimsel Devrim görmeyi kontrol etmeyi ve geliştirmeyi sağlarken bakış açısı ve düşünüş şekli arasında bir bütünlük doğmuştur. Perspektif temelli görme biçimi dünyanın insan tarafından rasyonelleştirilmesini getirmiştir. Dünya rasyonel göz tarafından belirlenmekte ve tanımlanmaktadır. Bilgi gözün retinasına temas eden dışsallığı bilginin temelinde işlemektedir. Bilgi görmeyi belirlemektedir. 19. yüzyıla kadar süren perspektif temelli gerçeklik kavrayışı optik bilimindeki gelişmelerle önemini yitirmiştir. Görme özerkleşmiştir başka bir deyişle göz ile hakiki dünya arasındaki bağlantı kopmuştur. Ancak buradaki en önemli durum dışsal bilgi retinadan geçmek zorundadır fakat retinanın yapısının belirleyici

olduğunun bilinmesiyle, yeni düşünme türleri için göz ve görme ilişkisiyle ilgili bilgi edinimiyle fizyoloji önem kazanmıştır. 19. yüzyılda insanın görmesinde hem dışsal bilgi hem de beynin işlevi, duyuşsal ve motor sinirler arasındaki bağlantıların önemli rolü vardır ve bu yaklaşım aynı zamanda görmenin rasyonelleşmesini sağlarken, kurgulanmasında da önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. 20. yüzyılda neo-kapitalist sistem doğrutusunda görme işleme tabii tutularak kontrol edilebilen bir eyleme dönüşmüştür. Böylece insan giderek homojenleşmeye, düzenlenmeye, görmenin rasyonelleşmesine dayanan tüketim temelli bir tahakküme mahkûm olmuştur. Sistem her şeyi sergilenmek üzere bir göstergeye dönüştürerek, gözü insanın en önemli duyusu konumuna getirmiştir. Gösterge ve retinanın temasıyla gösterge anlam kazanmakta sistem yeniden üretilebilmektedir. Her şey saydamlaşmakta, ışıklar altında parlamaktadır. Tüm yanılsamaların yok edildiği ve belirsizliklerin ortadan kaldırıldığı dünyada göz sistem tarafından istendiği şekliyle, sistemin çıkarlarıyla uyumlu olarak, istenilen şekilde görmektedir. Bu görme biçimi yapay, kurgusal bir görme biçimidir ve aslında kör bir bakışın sonucudur. Sistemin diyalektiği yok ettiği durumda gözün de görmesi sonlanmıştır, göz körleşmiştir diyebiliriz. Başka bir şekilde kısaca ifade edecek olursak göz sistemin içinde görebilme eylemeni gerçekleştirebilmektedir çünkü retinadan giren bilgi sistemin ürettiği bir bilgidir ve göz yine sistemin kendini ürettiği teknolojinin hegemonyası altındadır, göz sistemin bir parçası olarak sistemi sürekli ve yeniden üretmeye programlıdır.

Kaynakça

- Baker, U. (2015). *Sanat ve arzu*. İletişim Yayınları.
- Baker, U. (2010). *Kanaatlerden imajlara: duygular sosyolojisine doğru*. Birikim Yayınları.
- Baker, U. (2011b). *Yüzebilim- fragmanlar*. Birikim Yayınları.
- Batı, U. ve Erdem, O. (2016). *Ben bilmem beynim bilir*, MediaCat Kitapları
- Baş T. ve Tüzün H. (2014), Tüketicileri (Kullanıcıları) ve ürün kullanımlarını analiz etmek için göz izleme yönteminin kullanılması, *Tüketici Yazıları (IV)*, 217-234.
- Baudrillard, J. (2016). *Simgesel değiş tokuş ve ölüm*. (Çev. O. Adanır). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi
- Baudrillard, J. (2017). *Tüketim toplumu*. (Çev. N. Tural, F. Keskin). Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2018). *Kötülüğün şeffaflığı*. (Çev. I. Ergüden). Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2019). *Kusursuz cinayet*. (Çev. N. Sevil). Ayrıntı Yayınları.
- Boerman, C. S., van Reijmersdal, A. E. and Neijens, C., P. (2015). Using eye tracking to understand the effects of brand placement disclose types in television programs. *Journal of Advertising*, 44(3), 196-207.
- Cao, Y., Qu, Q., Duffy, G. V. and Ding, Y. (2019). Attention for web directory advertisements: A top-down or bottom-up process? *International Journal of Human-Computer Interaction*, 35(1), 89-98.
- Chae, S. W. and Lee, K. C. (2013). Exploring the effect of the human brand on consumers' decision quality in online shopping: An eye tracking approach. *Online Information Review*, 37, 83-100.
- Changeux, J.P., Ricoeur, P. (2021). *Neden nasıl düşünüyoruz? Etik, insan doğası ve beyin üzerine bir tartışma*. (Çev.İ.Birkan). Metis Yayınları.
- Crary, J. (2022). *Gözlemcinin teknikleri: On dokuzuncu yüzyılda görme ve modernite*. (Çev. E. Daldeniz). Metis Yayınları.
- Crary, J. (2023). *Yeryüzü yakılıp yıkılırken*. (Çev. T.Birkan). Metis Yayınları.
- Çağiltay, K. (2011). *İnsan bilgisayar etkileşimi ve kullanılabilirlik mühendisliği: Teoriden pratiğe*. ODTÜ Yayıncılık.
- Dilmen, N. E. (2007). Yeni medya kavramı çerçevesinde internet günlükleri-bloglar ve gazeteciliğe yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi*, 12(12), 113-122.
- Demirli, C., Kütük, F.Ö. (2010). "Anlamsal web (Web 3.0) ve ontolojilerine genel bir bakış", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 9(18), 97-108.
- Erdem, B. K. (2010). Siberşöngörme: ağ toplumunun yalnızlaşan bireyinin kendini ifade etme mecraları ve biçimleri: Farmville örneği. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 14(2010), 48-71.
- Holsanova, J., Holmqvist, K. and Rahm, H. (2006). Entry points and reading paths on newspaper spreads: comparing a semiotic analysis with eye tracking Measurements. *Visual Communications*, 5(1), 65-93.
- Han, B. C. (2022). *Şeffaflık toplumu*. (Çev. Haluk Barışcan). 8. Basım. Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2014). *Postmodernliğin durumu*. Metis Yayınları.
- Ju, H. W and Johnson, K. K. P. (2010). Fashion advertisements and young women: Determining visual attention using eye tracking. *Clothing&Textiles Research Journal*, 28(3), 159-173.
- Javal L. (1878). Essai sur la physiologie de la lecture. *Annales d'Oculistique*. 80, 240-274.
- Jay, M. (1994). *Downcast Eye*. University California Press.
- Lierle, A. (2017). *The view: An eye-tracking study of print advertisements*. Oklahoma State University.

- Olçay, S. (2018). Sosyalleşmenin dijitalleşmesi olarak sosyal medya ve resimler arasında kaybolma bozukluğu: Photolurking, *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 2(2), 90-104.
- Ömur, S., & Aydoğdu, A. (2017). Eye tracking researches and new trends in the field of communication. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1296-1307. <https://doi.org/10.24289/ijsser.321815>
- Özdoğan, F.B. (2008), "Göz izleme ve pazarlamada kullanılması üzerine kavramsal bir çalışma", *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 134-147.
- Panofsky, E. (1993). *Perspective as symbolic form*. Zone Books.
- Polat, E. S. (2018). Dijital çağda dijital tasarım, *Kesit Akademi Dergisi*, 17, 346-353.
- Senders, J. W. (1983), *Visual Scanning Processes*. Drukkerij Neo Print.
- Satı, Ecevit, Z, Yılmaz, O.B. (2020). "Endüstri 4.0 ortamında değişen iş ve mesleklerin türkiye'de kadın istihdamına etkileri", *Strategic Public Management Journal*, 6(11), 54-76.
- Taşel, F. (2020). "Dijitalleşmenin ticarete ve ekonomiye etkisi", *Beykoz Akademi Dergisi*, 8(2), 127-137.
- Tunalı S.B., Gözü Ö. ve Özen G. (2016), "Pazarlama ve reklam araştırmalarında nöröpazarlama üzerine yapılmış araştırmaların incelenmesi ve etik boyutunun tartışılması", *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 1-8.
- Yücel, G., Adiloğlu, B. (2019). Dijitalleşme - Yapay zeka ve muhasebe beklentileri, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (17), 47-60.

Extended Abstract

It can be said that the developments of audiovisual tools are very effective on the way people see and the intellectual world shaped on this basis. Audiovisual technologies such as cinema, television and video, which are considered representative of the technical image, emerged in the 20th century. Thanks to these technologies, people have had different perspectives than their own. New forms of media and image production technologies such as computer-based sensors, beam technologies, designs, animations have produced new ways of seeing and continue to serve as effective visualization models in all areas of human life, especially in daily life.

After the 1970s, with internet-based artificial intelligence and big data technologies, visibility has positioned itself on infinite bit electronic mathematics and has gradually shifted its position to a cybernetic and electromagnetic field where abstract visual and linguistic elements are consumed. The power of this change is seen in the transformation of people's way of seeing. Innovations such as photography, television, computer-based technologies, and later artificial intelligence and big data, have transformed people's ways of seeing and their intellectual worlds within certain limits in their own periods, and have integrated people into the irrational consumption order in line with the neo-capitalist system.

In the 15th century, perspectival space as a model of visual representation and perception created a revolution as the starting point for the formation of modern visual culture. The act of seeing cannot be separated from the conditions of the period in which a person lives. The impact of optical technology is important regarding the change in the way of seeing in the 19th century. As a matter of fact, it is not possible to exclude developments in the field of optics as the origin of technological developments such as photography and film. After the 19th century, ways of seeing are subjective. With the development of both transportation and communication networks, the concentration and speed in typographic and

visual information flow have transformed people's perception of the world through their ability to see and individualized people. As a continuation of the modernization process, in the 20th century, the rational hegemonic approach focused on production and consumption shaped humans on the basis of the seeing consumer. The fact that human happiness becomes measurable within the hierarchy of indicators puts the eye in an important position (Baudrillard, 2017).

Obtaining the knowledge of the human eye is a necessity of rationalization. With the information obtained, human vision will be normalized and once the boundaries are drawn, power can be established over it as desired by the system. The power to be established over vision will bring with it new rational approaches and technological developments. These innovations are related to the reproduction of human vision in a computable and editable manner in accordance with the conditions of the system. Vision can be controlled measurably and regulated. Rationalization in image production and regulation or normalization in vision should be evaluated holistically, in close relationship with each other.

People are controlled through images. The essence of this inspection lies in the transformation of vision into a discipline. While capitalism eliminates classical visual fields, it rationalizes visual attention and highlights the eye over other organs. Thus, it transforms and controls perception by focusing on the eye through visibility. Sight has freed itself from the divine realm with perspective and has gone through a long process of rationalization through optics, technologies such as photography and television, and then digital networks. In fact, vision is rationalized and shaped in line with the interests of the system, and thus the intellectual transformation of the human being is realized.

During the Renaissance, linear perspective restructured perception with an individual focus. This configuration is directly related to the human being coming to the central position. The representation techniques introduced by perspective, which enable the world to be comprehended solely through the eyes and point of view of the individual, are the result of the understanding of freedom of the Renaissance period (Panofsky, 1993, pp. 34-35). Perspective constituted the beginning of individuality. Cartesian Perspectiveism, or Descartes' "Camera Obscura", which constitutes the dominant visual regime of modern understanding, elevates the eye to the highest level, giving it a divine significance and at the same time giving it a metaphysical meaning. Perspective-based evidence in observing and shaping the world is superior to approaches that contain doubt and are obtained through sense perception from the outside world (Crary, 2022, pp. 60-62). Since Descartes, we can talk about subjective perspective. With the Renaissance perspective, the world becomes rational and objectified. A perspective-based vision is absolute. We can then say that the world is determined by the way it is seen by the subject. This world is a world determined by the subject's perspective (Baker, 2015, pp. 51-52).

After the 1800s, studies on light and optics-based vision developed over time in a way that challenged human physiology. Physiology has gained importance with the acquisition of knowledge about the relationship between the eye and vision for new types of thinking. It is clear that information is affected by the functions of the body, in other words, by the sense organs, and more specifically by the sense of vision. When the intensification of holistic studies on the human mind and the disintegration of the human being as a physical subject are considered together, the rationality of producing the human being in harmony with the system emerges. When we look at studies on the development of the human mind, we see that they focus on various issues such as the function of the brain and the connections between sensory and motor nerves. In this context, seeing depends on the physical structure

of the human being; the acquisition of vision can be intervened with and changed from the outside with physical techniques. Vision ceases to be autonomous and becomes fictional.

Optical science swept aside all representations and perspective models seen in the Renaissance period. The perspective-based understanding of reality, which lasted until the 19th century, lost its importance with the developments in optical science. Vision is no longer dependent on a genuine external image. The connection between the eye and the real world is broken. The sight was reconstructed in the mid-1800s. The ability to constantly reproduce the relationship that humans establish with images and signs is related to the rationalization of vision. This rationalization will manifest itself in consumer society in the 20th century. Vision has become a source of information about the consumer. Vision turns into an action that can be processed and controlled within the human being. This control increasingly subjects people to a form of power based on homogenization, regulation, and rationalization of vision.

Today, with the development of communication technologies, a significant part of the communication between people can be carried out over digital networks, independent of time and place. With digitalization, people's lifestyle has transformed into a form of communication that progresses through digital communication technologies and expresses different audio-visual activities than before. Technology organizes life (Polat, 2018, p. 346). For the continuation of daily life, or in other words, to remain visible, people have to spend a significant part of their time on networks. Most activities of daily life have started to take place digitally (Taşel, 2020, p. 127). Network technology, the mass communication technology of the digital age, has affected the identity forms of existence of society (Erdem, 2010, p. 50). As the digitalization of communication accelerates, the information produced and circulated in networks has also intensified and accelerated for everyone (Erdem, 2010, p. 48). The density and speed of information have also changed the relationship between information and human memory. The constant acceleration of technology has brought about the transformation of information by moving from biological memory to artificial memory and then to electronic memory. Digital life includes many applications that transform daily life, such as big data, artificial intelligence, data mining, and the internet of things (Olcay, 2018, p. 92). It is obvious that technological tools with audio-visual media transform people's ways of seeing and thinking. By using these tools, people have begun to read images beyond seeing them. In addition, with the opportunities provided by digitalization, new ways of seeing are produced and put into circulation and transformation techniques that people are not aware of are applied.

At the point of scientific studies, the reactive data of the eye constitutes an important source in determining what people focus on, how long they can stay focused, and the factors that gather or distract their attention (Çağiltay, 2011, p. 129). Determinations about human gaze provide important data (Tunali, Gözü, and Özen, 2016, p. 5).

With the transformation of capitalism into neo-capitalism, everything in the consumer society consists of commodities other than displayable indicators. In the contact between the commodity and the eye, the commodity finds its meaning and gains value. The attention of the eye has become independent of use value and exchange value. The object seen by the individualized eye is interpreted as an extension of the individual's intellectual world, and in this process of interpretation, similarities and differences are produced in a planned manner in a holistic manner. With the eye becoming the target organ in the human body, it has become normal for everything and everyone to be displayed or visible in minute detail. Everything shines as a sign under the lights; the knowledge of everything is accessible. However, the clarity and visibility of everything transform vision.

The world of life expresses itself through all people communicating with each other. It is a universal, non-personal horizon that includes all people. The important thing here is sociality. We can talk about a situation where people never talk to each other in isolation. The life world is constantly reproduced on the basis of perception arrangements formed by people's encounters with each other and the rhythm of daily life. Perception is a constitutive element of common and shared experience. In the encounters required by the living world, linguistic and visual elements are not necessary; more importantly, there is a constant emergence of unexpected situations, which is inherent in the encounter. As a result of breathing the same air in the same atmosphere and the closeness of meeting, there is a state of immersion and emotional dominance outside the screen. Techniques that transform human behavior towards these encounters into information through biometric studies over networks are important complementary elements of the system. Everything is on display, expressing itself in the eye. The existence of the system is ensured by the eye fulfilling its function. All research and studies are carried out to maximize consumption, and in this context, the consumer is constantly reproduced in harmony with the system; in other words, it is constantly constructed. The most important part of this construction process was the human eye.

Shortly, in the 20th century, in line with the neo-capitalist system, vision turned into an action that could be controlled by processing. Thus, humans have become increasingly condemned to a consumption-based domination based on homogenization, regulation, and rationalization of vision. By turning everything into an indicator to be exhibited, the system has made the eye the most important sense of man. With the contact between the indicator and the retina, the indicator gains meaning, and the system can be reproduced. Everything becomes transparent and shines under the lights. In a world where all illusions are destroyed and uncertainties are eliminated, the eye sees as desired by the system, in harmony with the interests of the system. This way of seeing is an artificial, fictional way of seeing and is in fact the result of a blind gaze. We can say that when the system destroys dialectics, the eye ceases to see, and the eye becomes blind. To put it briefly in another way, the eye can perform the act of seeing within the system because the information entering through the retina is information produced by the system, and the eye is under the hegemony of the technology that the system produces itself. The eye, as a part of the system, is programmed to constantly reproduce the system.